

Приведенный историографический анализ позволяет утверждать об определяющей роли этнокультурных особенностей вузовской среды Поднепровской Украины в формировании украинской национальной идеи, обращении к «украинству» во второй половине XIX в., которое эволюционировало в идею государственности в конце века. Историографическая репрезентация проблемы убедительно доказывает единство национальных стремлений студенчества Лео- и Правобережной Украины несмотря на разное историко-культурное и этническое основание, на котором они формировались. Раскрыто первостепенную роль молодежи в зарождении и развитии указанных национально-культурных течений, которые стали основой демократического движения в подвластных Российской империи украинских землях XIX – начала XX в. Установлен приоритет общеевропейского контекста научной разработки проблемы развертывания украинского национального движения в студенческой среде Поднепровской Украины.

Автором уделено внимание современным подходам, главным образом, отечественных исследователей по вопросу истоков украинофильских ориентаций студенчества Поднепровья, для преодоления неоднозначностей в системном понимании идейного поля украинского студенческого движения XIX – начала XX в.

Ключевые слова: студенческое движение, Поднепровская Украина, «украинофильство», «хлопоманство», историография.

© *Larysa Hrytsyk*
(Kyiv)

THE NATIONAL-CULTURAL TRENDS OF THE STUDENT MOVEMENT IN DNIEPER UKRAINE IN THE SECOND HALF OF THE 19TH CENTURY (HISTORICAL THOUGHT)

The article analyses the interpretation by the historical thought at the end of the 19th till the early 20th century of the ideological basis for the student activity in Russian-ruled Ukraine within the context of the national revival. The accent is on the methodological peculiarities, thematic directions as well as on the historical scholarship estimation of the national identity of students in Dnieper Ukraine in the second half of the 19th century. Basing on the historiographical representation of the given issue the dominant characteristics of historical reconstruction of the Ukrainian worldview of the Dnieper-Ukrainian studentstvo were defined, the key role among them play the romantic tendencies of the nineteenth century, the notion of the so-called «Ukrainophilia», the «khlopomanstvo movement» as well as the hromada movement.

The given historiographical analyses defines the dominant role of the ethno-cultural peculiarities in the high school environment of Dnieper Ukraine in the creation of the Ukrainian national idea, its reference to the «Ukrainian question» in the second half of the 19th century, which has turned into a statehood one at the end of the century. Historiographic representation of the issue proves the unity of the Right-bank and Left-bank Ukrainian studentstvo despite various historical, cultural and ethnic basis. The article represents the key role of the youth in the creation and development of the defined national-cultural movements, which became the basis of the democratic movement in the Russian-ruled Ukrainian lands in the 19th till the early 20th century. The article emphasizes the priority of the European scientific basis in the development of the national movement among Ukrainian university youth in Dnieper Ukraine.

The author draws her attention to the modern (mainly domestic) scholarly research of the Ukrainophile orientation of the Dnieper-Ukrainian studentstvo in order to overcome the uncertainty about the ideological apparatus of the Ukrainian student movement in the 19th till the beginning of the 20th century.

Key words: student movement, Dnieper Ukraine, «Ukrainophilia», «Khlopomanstvo», historiography.

До редакції надійшла 12.03.2016.

УДК 94(477) 930.23

© *Оксана Попова,*
© *Наталія Соколова*
(Київ)

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ДОСЛІДЖЕНЬ ВІТЧИЗНЯНОЇ ІСТОРІЇ У ПРАЦЯХ КИЇВСЬКИХ ІСТОРИКІВ ХІХ СТОЛІТТЯ (ДЖЕРЕЛОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ)

Стаття розглядає наукові праці київських дослідників ХІХ ст. В. Антоновича, П. Лебединцева, В. Владимирського-Буданова, П. Терновського, М. Дашкевича, П. Петрова, М. Ясинського, С. Голубєва та ін., деякі аспекти вивчення історії України у їх роботах. Незважаючи на самодержавну парадигматику, в атмосфері якої їм доводилось жити і творити, київські дослідники вітчизняної

історії – викладачі і професори київських вищих навчальних закладів, правники, священники – зосередили у своїх роботах велику кількість не тільки важливої, але й національно-наповненої інформації, вони створили емпіричні та теоретичні засади для глибокого, всебічного та об'єктивного вивчення історії України. Однією з найбільш значущих постатей серед патріотично налаштованих науковців у Києві другої половини XIX ст. був професор Університету Св. Володимира В.Б. Антонович, який ще замолоду стає організатором гуртка «Громада» і разом з його учасниками мандрував рідною землею та вивчав її історію. Історики підкреслюють значення «малоросійських культурних людей у справі насадження наукової освіти в Росії», подібність південно-російської козацької громади XVI та XVII ст. з такими ж громадами XIII ст., ранній розвиток великого землеволодіння серед козацтва, його прагнення до політичної незалежності. Розробки та публікації на сторінках дають можливість безпосередньо побачити ті питання та проблеми, якими опікувалися київські дослідники, створивши засади для наукового обґрунтування української самостійності та незалежності, незважаючи на намагання ворогів її принизити та знищити.

Ключові слова: київські історики, історія України, джерела, незалежність.

Праці київських істориків другої половини XIX ст. – цінний матеріал для вивчення історії України, але свого часу недооцінений та відторгнутий вітчизняною історіографією через нібито самодержавницьке та українофобське сприйняття нашого минулого. Справді, ідеологічна атмосфера, в якій працювали такі відомі дослідники, як В. Антонович, В. Іконніков, П. Лебединцев, В. Володимирський-Буданов та інші, була важкою, задушливою, імперською і не дозволяла вільно висловлювати свої погляди. Але сюжети, які обиралися ученими, говорять самі за себе, – Україна та український народ перебували в центрі їхньої уваги.

В останнє десятиліття творчості київських істориків вказаного періоду торкалися чимало сучасних дослідників (І. Ковпаненко, Л. Круглова, Л. Губницький, Н. Білоус), у тому числі й у дослідженнях діяльності періодичних видань, як наукових, так і публіцистичних, зокрема, це стосується «Читань в історичному товаристві Нестора-Літописця» та «Київської старовини».

Один з корифеїв історичної науки, професор Університету Св. Володимира В.Б. Антонович ще замолоду стає організатором гуртка «Громада» і разом з його учасниками мандрує рідною землею та вивчає її історію: «Наприкінці 50-х років у гуртку нашому з'явилася думка, що соромно жити в краю, і не знати ні самого краю, ні його людности, і ми порішили свої вакації від початку квітня до кінця серпня ужити на подорожі, пішки по краю» [1]. Ці подорожі стали першими кроками на шляху до пізнання історії, археології та географії України. Саме в історичному товаристві Нестора-Літописця професор регулярно докладав про наукові вакації. В «Читаннях в історичному товаристві Нестора-Літописця» він друкує матеріал «Археологічні знахідки та розробки в Київській губернії 1876 року», яка є звітом про його власну роботу: «Печери біля Кирилівського монастиря являють собою

найбільш численну групу печерних споруд на берегах Дніпра, але вони не є особливим, окремим явищем», – зазначає історик. Він детально фіксує всі географічні особливості регіону: «Вздовж усієї середньої течії Дніпра, від гирла Прип'яті до гирла Тясмину правий берег цієї ріки складається з низки крутих схилів, основу яких становить синя цегляна глина, а верхні ж шари її містять буре вугілля та бурштин. Ліс має дві фізичні властивості: він не пропускає крізь себе воду і за концентрацією своєю стійкий настільки, якщо в ньому вирити не широкий прохід, склепінчастий закручений доверху частини, то склепіння це не руйнується і являє собою сухий та безпечний для проходу коридор» [2, с. 247]. В. Антонович вважає, що найбільш численна група печер розміщена біля Кирилівського монастиря [2, с. 247]. Історик свідчить, що у березні 1876 р. він оглядав яри разом із професором О. Роговичем, і вони знайшли 45 печер: «Розчищені печери являють собою довгі склепінчасті коридори до 2,5 аршина у висоту, а у 1,5 аршина – у ширину, що заглиблені у ґрунт у різних напрямках. Одна з них, довжиною близько 100 кроків, заглибилася спіралеподібно у шар льосу, являє собою ніби оборот величезного гвинта. Завдяки цим обставинам дно передньої частини печери залишилося не розчищеним, і на ньому збереглися деякі побутові стародавні залишки, мушлі моллюсків кістки ссавців та риб, друзки глиняного посуду та кам'яних знарядь» [2, с. 248].

Дуже важливим для дослідження історії та топографії м. Києва є повідомлення В. Антоновича про скаרב у помісті письменника М. Лескова на розі вулиці Володимирської та Десятинного провулка [2, с. 253]. У своїх наукових розвідках Володимир Боніфатійович наводить не тільки важливі історико-археологічні відомості, але і цікаві народні перекази і легенди про проходження тих чи інших історичних пам'яток древнього міста. В рефераті «Про вали, що розміщені

на території давнього Київського князівства» В. Антонович наводить легенду про походження Змієвих валів, про те, як у Дніпрі оселився змії, що брав з населення данину маленькими дітьми, яких з'їдав [1]. Глибоке знання історії та життя народу дало змогу професору В. Антоновичу дійти важливих висновків про соціальні та психологічні засади формування національної самосвідомості українського народу: «Без жодного сумніву, у нас здобуття національних прав пізніш трапляється, але в міру того, як національна свідомість буде ширитися в маси, і тут будуть забезпечені народові права культурно-національного життя»; «великою помилкою буде думати, що національність залежить виключно від мови: національність охоплює всі функції душі чоловіка» [3, с. 211–212].

Відомий історик та палеограф, дійсний член товариства Нестора-Літописця І. Каманін 23 лютого 1893 р. представив реферат «До питання про козацтво до Б. Хмельницького». Він вказав на подібність південно-російської козацької громади XVI та XVII ст. з такими ж громадами XIII ст. та підкреслив факт раннього розвитку великого землеволодіння серед козацтва. Крім того, доповідач охарактеризував внутрішній устрій цієї громади та звернув увагу на її прагнення до політичної незалежності, яка, однак, не була досягнута як внаслідок зовнішніх політичних обставин, так і «внаслідок внутрішньої боротьби серед козацької старшини через владу», а з іншого боку, «між землевласниками і безземельними» [9, с. 5].

Регулярно друкується та викладає архівні матеріали на сторінках «Читань» відомий історик М. Петров. Так, у книзі І знаходимо «Нові матеріали для Історії Південно-Західної Росії та зокрема м. Києва», де, окрім іншого, міститься інформація про побудову в Києві Андріївської церкви, про побудову «государевого палацу», про «відібрання садіб від уніатського митрополита», про «відібрання майна у православних монастирів на казенне відомство» [12, с. 82–83]. Крім того, Микола Іванович подає додаток із «Свідченнями ігумена Феодосія Васьковського про становище київських міщан до Богдана Хмельницького». Тут ми знаходимо цікаву інформацію про те, як київські міщани боролись за монастирські землі: «Бажаючи показати несправедливість прохання київського війта та міщан та відстояти недоторканність монастирських володінь, Межигірський ігумен Васьковський написав свої показання з тією метою, щоб довести, що київські міщани до війни Б. Хмельницького, тими володіннями монастирськими,

на які зараз претендують та запитують жалувану грамоту, dokonano не мали ніяких прав під час польського владарювання у краї», – йдеться в документі. На той час усі ремісники київські «усякого ремесла» належали не до ратуші, а до замку Київського, і «намісник воеводський судив ремісників і володів ними як підданими пана свого» [13, с. 311–313].

Завжди актуальною темою для історичного дослідження було перебування релігійних проповідників на вітчизняних теренах. Так, у книзі І «Читань» знаходимо дослідження А. Воронова «Про латинських проповідників на Русі Київській»: «латинська пропаганда торкнулась Русі досить слабо», – робить висновок історик. Він вважає, що «Русь тяжіла до сходу і грецької церкви, вона не увійшла в район безпосередніх дій священної Римської імперії, а Польща не могла стати для Русі тим самим, чим для неї самої була ця імперія. Тому православ'я не відчувало на Русі тієї боротьби з католицизмом, яку воно мало витримати в інших більш західних слов'янських областях, наприклад у Моравії, при Кирилі та Мефодії». «Присутність сильного полемічного елемента проти католицизму у наших літописах і взагалі у стародавній літературі руській не може протирічити цьому. Полеміка ця проникла в нашу літературу вже пізніше і була перенесена до нас або з ґрунту візантійського, головним чином, після остаточного розподілу церков, в XI столітті, або з інших іноземних (слов'янських) джерел» [6, с. 21].

У роботі доцента Київського університету та екстра-ординарного професора Київської духовної академії «Греко-східна церква» Ф. Терновського проводиться наріжна думка про самостійну історію автокефальної української церкви, про становлення національної самосвідомості серед різних станів українського населення. У «Нарисі з історії Київської єпархії у XVIII столітті» історик розкриває безуспішну боротьбу української церкви за свою самостійність і наполегливі зусилля російського самодержавства цю самостійність знищити [14].

Професор С. Голубев повідомляє про знахідку стародавнього «помянника» Києво-Печерської лаври, який вважався втраченим під час пожежі 1782 р., але в середині XIX ст. знайдений випадково в одній з лаврських ризниць. Крім звичних «поминань за літургіями» у певний час, після вранішньої та вечірньої молитви встановлено було «сходження у приділ померлих». С. Голубев стверджує, що тими великими матеріальними засобами, якими, незважаючи на часті спустошення, Києво-Печерська лавра

володіла до кінця XVI ст., вона значною мірою зобов'язана своїми синодиками. Кожен, хто за- носив до них своїх родичів, для поминання, пам'ятав, що служить жертovníку, від жертovníка насичується, і тому робить «посильну жертву жреця». Ці добровільні давання починаються від малих розмірів до великих вкладень – цілими помістями [7, с. X].

Історик М. Ясинський робить огляд видань Віленської комісії, зокрема останнього XVIII, який вийшов наприкінці січня 1832 р. Дослідник зауважує, що увесь том складається з актів про копні суди, додаючи, що перший, хто звернув увагу та відкрив їх, був редактор Київської археографічної комісії, професор І. Іванишев, який випадково натрапив на них і випустив роботу «Про стародавні сільські громади в Південно-Західній Росії». Ці дослідження свого часу зробили автора відомим: у них історична громадськість побачила спробу «поновити образ давно-слов'янської громади, що трохи згас» [15, с. 34–35]. Тут М. Ясинський оцінив мову Литовського трибуналу: «рішення Глави Литовського трибуналу довго писались руською мовою», яка являє «собой із зовнішнього боку досить потворну суміш руської мови та поганої, варварської латини, а за змістом своїм щось вкрай туманне та незрозуміле: найпростіші і нескладні за суттю своїй справи викладаються в цих рішеннях такою варварською неприродною мовою, з таким явним нехтуванням будь-якою логічною ясністю та окреслюються при цьому такою юридичною казуїстикою, що розібратися в них, добитися до суті справи – вкрай нелегко» [15, с. 28].

Чимало публікацій на сторінках «Читань» належать відомому київському історичному досліднику історії Києва протоієрею П. Лебединцеву. У книзі I «Читань» вміщено дослідження про Дмитрівський монастир, «влаштований в Києві великим князем Ізяславом Ярославичем, його долю та місцевість», «у тому ж таки батьківському монастирі старший син Ізяслава Ярополк, після смерті батька свого заклав іншу церкву, в ім'я Св. Петра, у якій, ще не закінченій, він і був похований» [10]. Дослідник робить неоднозначний висновок про місце хрещення киян: «У рукописному пролозі XV століття» йде мова про те, що кияни були «хрещені Св. Володимиром у Дніпрі, проти того місця, де стоїть церква Св. Петра. Оскільки ні про яку іншу церкву Св. Петра у Києві, крім колишньої у Дмитрівському монастирі, з літописів нам не відомо, то, безумовно, що згадана у Пролозі церква, що стоїть проти місця хрещення киян, –

це Дмитрівська, перейменована у XII столітті церква Св. Петра» [10]. Далі, розгадуючи загадки топографії стародавнього Києва, П. Лебединцев з'ясовує місце знаходження Олегової могили, що й досі залишається суперечливим питанням для істориків: «у тому ж літописі нашому є досить чіткі вказівки, що Олегова могила була не на крутій та віддаленій від Старого Києва горі-Щекавиці, а на іншій, ближчій до нього і більш доступній місцевості, і при цьому, не на північ від Києва, як Щекавиця, а на захід від нього» [10, с. 22]. Могила була не проти Дніпра, а проти Либеді, не на Щекавицькій, а на західному схилі Старокиївського узвишшя, поблизу Жидівських воріт, які пізніше називалися Львівськими, тобто недалеко від Сінної площі. П. Лебединцев робить беззаперечний висновок, що могила Олега знаходиться «між цією (Сінною – *О.П., Н.С.*) площею та р. Либідь», «на якій розміщена нині університетська Обсерваторія» [10, с. 27], а свідчення літопису про те, що Олег похований на горі Щекавиці, є більш пізнім дописом [10, с. 27].

У цей же період на засіданні «Читань» розглядалися матеріали для біографії В. Стефановича. Про їх значення для історії XVIII ст. доповідав відомий правник М. Владимирський-Буданов, який стверджував, що вони, поперше, дещо доповнюють наші дуже обмежені відомості про комісію складання зводу малоросійських законів за часів гетьманства Данила Апостола, а, по-друге, ще раз свідчать про значення «малоросійських культурних людей у справі насадження наукової освіти в Росії Петром Великим та його сподвижниками» [5].

У цей же період багато матеріалів з української, зокрема, київської історії, знаходимо у періодичному виданні «Київська старовина». Так, джерелознавець та мистецтвознавець М. Біляшівський в одному з випусків наводить документ, що сухо, але різнобічно розкриває трагічну подію взяття та розорення Запорозької Січі у травні 1709 р., а саме – офіційне донесення коменданта містечка Кам'яний Затон Іллі Чирикова боярину Стрешневу в Москву [4, с. 36]. У ньому детально розповідається, як полковнику Яковлеву було надано для походу на Січ «ратних людей та усіляких припасів з Кам'яного Затону» [4, с. 36]. У полку Ф. Спешлева було 230, а в підполковника Г. Вульфа 265 осіб, у майора Ф. Щитовського – 253 людини, гарматників та бомбардирів було 30 [4, с. 37]; побито було 288 людей, а від ран померло – 6 осіб, зазнали поранення 1 офіцер та 141 солдат [4, с. 37]. Мабуть, найціннішою тут є скрупульозно зафіксована інформація про те, що було у Січі завойовано:

у полон взято одного кошового отамана, одного суддю, двадцять шість отаманів курінних, два ченці, двох росіян, двісті п'ятдесят козаків; з цього числа померло п'ять козаків, страчено 156 отаманів і козаків, у полон взято 160 жінок та дітей, і «з того числа віддано на роздачу усяких чинів, офіцерам та солдатам 115» [4, с. 38]. При цьому було захоплено артилерії: 31 гармата мідна, 4 мортири залізні, 5 гармат чавунних, 13 знамен, чимало церковного реманенту.

Відомий дослідник української літератури, «Південної Русі та Великого князівства Литовського» М. Дашкевич викладає розвідки про літературні зображення Катерини II та її царювання: «Царювання Катерини ознаменувалось значним зростанням та значними успіхами нашого самопізнання та самосвідомості та підготувало кращі починання царювання Олександра I й подальші кращі течії російського життя» [8, с. 302]. Парадоксальним є те, що історик з авторитарного правління Катерини II виводить можливість європейського шляху для імперської Росії: «Воно (правління Катерини II. – *О.П., Н.С.*) було важливим та досить видимим щаблем у піднесенні та русі нової Росії до успіхів в душі новоевропейської громадянськості, що охороняє свободу та гідність особистості» [8, с. 302].

Протоієрей П. Лебединцев зробив повідомлення про «Докладний список м. Києва» («Росписной список» – рос.), який був складений у вересні 1700 р. під час передачі воєводою князем П.І. Хованським київської фортеці призначеному воєводі генерал-майору Ю.А. Фаляндіну [11]. Автор зазначає, що документ містить: «детальний опис простору фортеці її тогочасного стану та зроблених ремонтів; перелік фортечного гарнізону, з розподілом за родом служби та найменуванням керівних осіб, опис наказної палати та її архіву; перелік та опис бойових знарядь та бойових припасів до них; перелік подвір'їв, зайнятих вояками; указання про стан грошової казни, хлібних та соляних сховищ так званого «кухольного» (кружечного – рос.) двору, де відбувався продаж спиртних напоїв, аптеки та іншого [11]. Фортечні вали неодноразово відновлювались, наприклад, після 1654 р.: «у 1679 році князем Черкаським через побоювання просування турецької армії від Чигирини до Києва та у 1732–1737 роках графом Мініхом під час війни Росії з Туреччиною», але при цьому, на жаль, зникли bastiони, які були побудовані ще до початку XVII ст. Доповідь П. Лебединцева

містить важливу інформацію про руйнування давніх валів у Старокиївській частині міста, зокрема, про те, що у першій половині XVIII ст. «старокиївські вали залишалися без особливого про них піклування», позаростали деревами та кущами «і зробились місцем святкових прогулянок для народу»; Золоті ворота, «заради збереження, були засипані землею», а Софійські ворота, «які народ інакше називає Батисєвими», зламані у 1799 р. за розпорядженням коменданта Печерської фортеці [11].

На місці Львівських і Печерських воріт у 1833 р. залишалися лише військові караулки, а у 1835 р. зникли й ці останні ознаки старокиївської фортеці [11, с. 82]. Після цього, свідчить історик, «на місці знесених валів були прокладені вулиці Підвальна, Костьольна та Прорізна. Поперековий вал, з якого за фельдмаршала Ф.В. Сакена у 1837 році здійснювався у святкові дні 101 гарматний постріл, після молебну у Софійському соборі зруйнували вже у 1854 році під час планування місця для побудови присутніх місць» [11, с. 82].

Не можна не згадати величезний внесок, який зробив для утвердження ідеї української незалежності, відокремленості від російської державності та російського менталітету відомий київський професор, джерелознавець, голова бібліографічної комісії, один з засновників товариства Нестора-Літописця, академік Академії наук України В. С. Іконніков, автор численних робіт з історії України, а саме – «Київ в 1654–1855 рр. Історичний нарис», «Селянський рух у Київській губернії в 1826–1827 рр. у зв'язку з подіями того часу (за архівними матеріалами)».

Отже, наукові роботи київських істориків другої половини XIX ст. містять не просто велику кількість значущої, але й ідейно-наповненої та україноцентричної інформації, незважаючи на самодержавну атмосферу та російсько-центричну парадигматику, в атмосфері якої їм доводилось жити і творити. Розробки та публікації на сторінках «Читань» та інших періодичних видань дають можливість безпосередньо осягнути ті питання та проблеми, якими опікувалися київські дослідники. Відомі науковці, викладачі та професори вищих навчальних закладів м. Києва створили емпіричні та теоретичні засади для глибокого, всебічного та об'єктивного вивчення історії України, створення справжньої бази для наукового обґрунтування української самостійності та незалежності.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Антонович В. Автобіографічні записки / В. Антонович // Державний архів м. Києва. – Ф. 832, оп. 1, од. зб. 108. – С. 38.
2. Антонович В.Б. Археологические находки и раскопки в Киевской губернии 1876 г. / В.Б. Антонович // Чтения в историческом обществе Нестора-Летописца. – К., 1873–1877. – Кн. I. – С. 247.
3. Антонович В.Б. Про козацькі часи на Україні / В.Б. Антонович. – К., 1991. – 238 с.
4. Беляшевский Н. Документы, известия и заметки / Н. Беляшевский // Киевская старина. – 1896. – Т. LIII. – С. 36–39.
5. Владимирский-Буданов М.Ф. Материалы для биографии В. Стефановича (1697–1773) / М.Ф. Владимирский-Буданов // Чтения в историческом обществе Нестора-Летописца. – К., 1893. – Кн. VII. – С. 5.
6. Воронов А.Д. О латинских проповедниках на Руси Киевской / А.Д. Воронов // Чтения в историческом обществе Нестора-Летописца. – К., 1879. – Кн. I. – С. 7–21.
7. Голубев С.Т. Древний Помянник Киево-Печерской лавры / С.Т. Голубев // Чтения в историческом обществе Нестора-Летописца. – К., 1893. – Кн. VII. – С. I–X.
8. Дашкевич Н.П. Литературные изображения императрицы Екатерины II и ее царствования / Н.П. Дашкевич // Чтения в историческом обществе Нестора-Летописца. – К., 1898. – Кн. XII. – С. 302.
9. Каманин И. К вопросу о казачестве до Б. Хмельницкого / И. Каманин // Чтения в историческом обществе Нестора-летописца. – К., 1893. – Кн. VII. – С. 5.
10. Лебединцев П.Г. Дмитровский монастырь, устроенный в Киеве Вел. кн. Изяславом Ярославичем, его судьба и местность / П.Г. Лебединцев // Чтения в историческом обществе Нестора-Летописца. – К., 1873–1877. – Кн. I. – С. 28–35.
11. Лебединцев П.Г. Росписной список г. Киева / П.Г. Лебединцев // Чтения в историческом обществе Нестора-Летописца. – К., 1892. – Кн. VI. – С. 29–82.
12. Петров Н.И. Новые материалы для истории Юго-Западной России и в частности г. Киева / Н.И. Петров // Чтения в историческом обществе Нестора-Летописца. – К., 1873–1877. – Кн. I. – С. 84–85.
13. Петров Н.И. Показания игумена Феодосия Васьковского о положении киевских мещан до Богдана Хмельницкого / Н.И. Петров // Чтения в историческом обществе Нестора-Летописца. – К., 1873–1877. – Кн. I. – С. 82–83.
14. Терновский Ф.А. Очерк из истории Киевской епархии в XVIII столетии / Ф.А. Терновский // Чтения в исторической обществе Нестора-Летописца. К., 1873–1877. – Кн. I. – С. 182–213.
15. Ясинский М.Н. Обзор изданий Виленской комиссии / М.Н. Ясинский // Чтения в историческом обществе Нестора-Летописца. – К., 1893. – Кн. VII. – С. 29–34.

© Оксана Попова,
© Наталия Соколова
(Киев)

НЕКОТОРЫЕ ОСОБЕННОСТИ ИССЛЕДОВАНИЙ ОТЕЧЕСТВЕННОЙ ИСТОРИИ В ТРУДАХ КИЕВСКИХ ИСТОРИКОВ ВТОРОЙ ПОЛОВИНЫ XIX ВЕКА (ИСТОРИОГРАФИЧЕСКИЙ АСПЕКТ)

Статья рассматривает работы киевских исследователей второй половины XIX века В. Антоновича, П. Лебединцева, В. Владимирского-Буданова, Ф. Терновского, Н. Дашкевича, П. Петрова, М. Ясинского, С. Голубева и др., некоторые аспекты исследований истории Украины в их работах. Несмотря на самодержавную атмосферу, в которой им приходилось жить и творить, киевские исследователи отечественной истории – преподаватели и профессора киевских высших учебных заведений, юристы, священники – сосредоточили в своих работах не только значительную, но и национально-наполненную информацию, создали эмпирические и теоретические основы для глубокого, всестороннего и объективного изучения истории Украины.

Одной из наиболее значительных фигур среди патристически настроенных ученых в Киеве во второй половине XIX века был профессор Университета Св. Владимира В.Б. Антонович, который еще в молодые годы становится организатором кружка «Громада» и вместе с его участниками путешествовал по родной земле и изучал ее историю. Историки подчеркивают значение «малороссийских культурных людей в деле насаждения научного образования в России», подобность южно-российской казаческой общины XVI и XVII веков с такими же общинами XIII века, раннее развитие крупного землевладения среди казачества, его стремление к политической независимости.

Разработки и публикации на страницах периодических изданий дают возможность непосредственно увидеть те вопросы и проблемы, которые волновали киевских исследователей, создали основу для формирования подлинной базы для научного обоснования украинской самостоятельности и независимости.

Ключевые слова: киевские историки, история Украины, источники, независимость.

© Oksana Popova,
© Natalya Sokolova
(Kyiv)

SOME FEATURES OF RESEARCH NATIVE HISTORY IN THE WORKS OF KYIV HISTORIANS IN THE SECOND HALF OF XIX CENTURY (HISTORIOGRAPHY ASPECT)

The article examines the work of the Kiev scholars of the second half of the nineteenth century V. Antonovich, P. Lebedintsev, V. Vladimirskyi-Budanov, F. Ternovsky, N. Dashkevich, P. Petrov, M. Yasinsky, S. Golubev, and others, some aspects of the study of the history of Ukraine in their work. Despite the autocratic atmosphere in which they had to live and work, the Kiev researchers of national history – teachers and professors of Kyiv higher educational institutions, lawyers - focused in his work a large number of not only large, but also national and filled with information, established empirical and theoretical foundations for in-depth, comprehensive and objective study of the history of Ukraine. They worked in the stifling atmosphere of prohibitions and hatred of all things Ukrainian.

But the stories that they have chosen to leave no doubt that their main interest – the history of Ukraine and the approval of the Ukrainian nation.

One of the most significant figures among the patriotic scholars in Kyiv in the second half of the nineteenth century was a professor at the University of St. Vladimir V.B. Antonovich, who in his younger years becomes the organizer circle «Community» and together with its members traveled to his native land, and studied its history.

Speaking about the importance of certain materials for the history of the XVIII century, a law professor m.Vladimirskaï-Budanov stresses the importance of «Malorussian's people in the cultural spaces of science education in Russia by Peter the Great and his associates». I. Kamanin in the essay «On the Cossacks B. Khmelnitsky up» refers to the similarity of the South-Russian Cossack community of the XVI and XVII centuries with the same communities in the XIII century, and noted the fact of the early development of large estates among the Cossacks, describing the internal harmony of the community and drew attention to its desire for political independence, which, however, has not been achieved as a result of external political circumstances, and as a result of internal struggle among the Cossack elders because of the power, on the one hand, and landowners with landless, on the other. P. Lebedintsev, A. Voronov, and F. Ternovsky searched the history and strengthening of Kiev as the capital of Rus-Ukraine.

Development and publication of «Readings in Nestor the Chronicler's historical society» and other periodicals provide an opportunity to directly see the issues and problems that troubled the Kiev researchers who created the empirical and theoretical basis for in-depth, comprehensive and objective study of the history of Ukraine, the formation of a genuine base for the scientific substantiation of Ukrainian autonomy and independence, in spite of the worsening of her aspirations hostile to humiliate and destroy.

Key words: Kiev historians, the history of Ukraine, sources, independence.

До редакції надійшла 23.03.2016.